

רשות ההגבלים העסקיים

הכרזה לפי סעיף 26(א) לחוק ההגבלים העסקיים התשמ"ח-1988: ארד בע"מ

בהתאם לסמכותי לפי סעיף 26(א) לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 (להלן: "חוק ההגבלים העסקיים"), אני מכריז בזה על ארד בע"מ (להלן: "ארד") ועל כל חברה הנשלטת על ידה, כעל בעלת מונופולין בשלושה שווקים בתחומי מדינת ישראל:

1. אספקת שירותי שיפוץ והסבות למדי מים ביתיים;
 2. אספקת חלקי חילוף למדי מים ביתיים;
 3. אספקת מכלולים למדי מים ביתיים;
- להלן נימוקיי.

א. מבוא

ארד היא חברה פרטית בבעלות הקיבוצים דליה ורמות מנשה העוסקת בייצור של מדי מים מסוגים שונים ובשיווקם בארץ ובעולם. ארד הוכרזה על ידי הממונה על הגבלים עסקיים, כבעלת מונופולין באספקת מדי מים בשנת 1989.¹

ביום 23 באוגוסט 2001 אישר הממונה על הגבלים עסקיים בתנאים מיזוג בין ארם רמות מנשה, שותפות רשומה (להלן: "ארם") לבין ארד (להלן: "המיזוג"). במסגרת עסקת המיזוג הועברה לארד גם אחזקת ארם בחברת מד מים רימונים בע"מ. בתנאים למיזוג נקבע כי עסקי ארם - שהם הסבה ושיפוץ של מדי מים לרבות שירותים נלווים - יבוצעו על ידי תאגיד נפרד מארד ומכל תאגיד או ישות משפטית אחרת בה מתנהל עסק מעסקי ארד. עסקי ארד הוגדרו כייצור, מכירה ושירות במסגרת אחריות של מדי מים ביתיים, מכלולים, גופי מד וחלקי חילוף לכל אחד מאלה.

למען הסר ספק יובהר כי הכרזה זו מתייחסת לגוף הממוזג - ארד ולכל תאגיד או ישות משפטית בה מתנהל עסק מעסקי ארד, ובכלל זה התאגיד הנפרד הנזכר בתנאי המיזוג האמור.²

במסגרת בדיקת המיזוג בין ארד לבין ארם נבחנו ענפי האספקה של מדי המים, ייצור ואספקת מכלולים וחלקי חילוף למדי מים, ואספקת שירותי הסבה ושיפוץ למדי מים בישראל. נמצא כי המיזוג צפוי היה להעצים את כוחו של הגוף הממוזג בייחוד בשוק האספקה של שירותי שיפוץ והסבות למדי מים ביתיים. שוקים משיקים לשוק זה הם שוקי האספקה של חלקי חילוף ושל מכלולים למדי מים ביתיים.

בהתאם לכך נקבע במסגרת תנאי המיזוג כי הגוף הממוזג יוכרז כמונופולין בשלושת השווקים המדוברים.

ב. תיאור השווקים הרלבנטיים

קודם לבדיקת נתח השוק של השחקנים הפועלים בשוק, עלינו להגדיר את השוק הרלוונטי - לזהות את "הזירה התחרותית שבגבולותיה ייבדקו שיעורי השליטה של המתחרים השונים".³

¹ הכרזת המונופולין מיום 27/2/1989, פורסם בילקוט הפרסומים 3640 מיום 26/3/1989.

² הכרזה בדבר מונופולין - כימיקלים לישראל בע"מ, הגבלים עסקיים 3015501.

³ הכרזה בדבר מונופולין - עיתון יומי בשפה העברית - "ידועות אחרונות", ההגבלים העסקיים (הוצאת ועד מחוז תל-אביב, לשכת עורכי הדין, תשנ"ו - 1996) כרך ב' 119, 127; 1985 הגבלים עסקיים 3001293.

במקרה שבפנינו מהווים השווקים המדוברים שוקי המשך (after market) לשוק האספקה של מדי מים.⁴

להלן תיאור תמציתי של החוליות הרלבנטיות: תחילה - אספקת מדי מים הביתיים, ובהמשך - השווקים נשוא הכרזה זו.

1.1. אספקת מדי מים

בישראל נמכר מספר מצומצם יחסית של סוגי מדי מים וזאת בשל מגבלות הנובעות מהתקן הישראלי למדי מים - ת"י 63. תקן רישמי זה אינו תואם את התקנים הבינלאומיים למדי מים, עובדה המצמצמת את אפשרויות היבוא של מדי מים לישראל. יצוין כי מזה זמן נערכים במכון התקנים, יחד עם נציבות המים, נסיונות לשינוי התקן הישראלי על מנת להשוותו לתקן הבינלאומי, אולם התקן החדש טרם פורסם.⁵

מדי מים מיועדים לשני שימושים עיקריים: האחד - מדידת מים לצורך חיוב צריכת מים ע"י עיריות ורשויות מקומיות - בעיקר בתחום העירוני ובתחום החקלאות; והשני - מדידת מים ונוזלים אחרים לצרכים אחרים, בעיקר בתחום התעשייה.

בתחום העירוני משמשים למדידת מים לרוב מדי מים בקוטר של עד 2 צול. אלו הם **מדי המים הביתיים**. בחקלאות, משתמשים בד"כ במדי מים שקוטרם גדול יותר ואילו בתעשייה משתמשים במדי מים בעלי קטרים שונים, בהתאם לצורך. מדי המים הביתיים מהווים את החלק הארי מכלל מדי המים הנמכרים בישראל.

הכרזה זו מתייחסת לחלקי חילוף, מכלולים ושירותי שיפוץ והסבה למדי המים הביתיים - עד 2 צול. מדי המים הביתיים נבדלים ממדי המים האחרים, בשל שלוש סיבות מרכזיות: ראשית, מדובר במדי מים המתבססים על טכנולוגיות שונות; שנית, תקנות מדידת המים קובעות פרקי זמן שונים לבדיקה וכיול תקופתי של מדי מים בקטרים שונים: בעוד שעל מדי מים בקטרים של עד 2 צול לעבור בדיקה וכיול מידי חמש שנים, על מדי מים בעלי קוטר גדול יותר לעבור בדיקה וכיול מידי שנתיים; ושלישית, נציבות המים מעניקה אישורים נפרדים למבדקות לצורך ביצוע בדיקות וכיול של מדי מים בקטרים שונים.

ככלל, מורכבים מדי המים משני חלקים: גוף חיצוני העשוי מיציקת מתכת ואורך חייו מסתכם בשנים רבות; ומנגנון פנימי (להלן: "**מכלול**"), המהווה את לב מד המים. המכלול כולל שורת רכיבים ביניהם גלגלי שיניים, מחוגים, לוח ספרות, מאיץ, חלקי פלסטיק ועוד, ומשמש למדידת המים.

נכון להיום פועלות שתי חברות בלבד בענף אספקת מדי המים - ארד ומדי ורד בע"מ (להלן "**מדי ורד**"). מדי ורד מייבאת בעיקר מדי מים שלמים, וכן מכלולים אותם היא מרכיבה ביחד עם גופים חיצוניים שהיא מייבאת גם כן, למדי מים שלמים. נתח השוק של ארד באספקת מדי מים ביתיים עומד על למעלה מ-80% (הן במונחים כספיים והן במונחים כמותיים). עניין זה משליך במישורין על כוחה הרב בתחום אספקת מדי המים הביתיים, כמו גם על כוחה בשוקי ההמשך לאספקת מדי מים ביתיים, בהם יורחב להלן.

⁴ להגדרת "שוק המשך" ראו את החלטת הממונה שלא להסכים למינוג חברות תוכנה לאנשי מקצוע לירם בע"מ, ט.מ.ל. מיקרו מחשבים בע"מ; 1998 הגבלים עסקיים 3001313, פסקה 4; וכן בפסק הדין האמריקאי Eastman

Kodak v. Image Technical Service, 504 U.S. 451, 466.

⁵ יתר על כן - חלק ניכר ממדי המים בישראל משמשים לצורך מדידת מים ולפיכך עליהם לעמוד בדרישות הקבועות בתקנות מדידת המים, התשמ"ח-1988 (להלן: "**תקנות מדידת מים**"). תקנות אלה קובעות במפורש את סוגו של מד המים הנדרש. לכן, אף עם פרסום התקן הרשמי החדש, לא צפוי יבוא מדי מים שיתאימו לדרישות הקבועות, היות שתקנות אלה לא ישונו ככל הנראה, ולא יותאמו לתקן החדש.

2.2. שוק אספקת שירותי שיפוץ והסבות למדי מים ביתיים

על פי תקנות מדידת המים, יש לבדוק ולכיל מדי מים ביתיים אחת ל-5 שנים. מועד הבדיקה והכיל משמש, לרוב, את העיריות לביצוע שיפוץ או הסבה: שיפוץ של מד מים כולל החלפת חלק אחד או יותר מחלקי המכלול (החלק הפנימי של מדי המים), ואילו הסבה פירושה החלפת כל המכלול במכלול חדש, תוך השארת הגוף החיצוני הקיים.

עבודות השיפוץ וההסבה מבוצעות ע"י מבדקות המאושרות ע"י נציבות המים. בין מבדקות אלו נכללות ארם (ועובר למיזוג גם ארד), מדי ורד ועוד. ככלל, עלות שיפוץ מד המים נמוכה יותר מעלות ההסבה, אך אורך חייו של מד מים משופץ קצר יותר. העירייה יכולה לבחור בין שיפוץ להסבה בהתאם לשיקולים שונים (תקציב העירייה, אורך חייו של מד המים ובעיקר המכלול, מצבו של מד המים וכו').

יצוין כי לאחרונה התפרסם תקן חדש - ת"י 4292, מדי מים מחודשים (להלן "תקן מדי מים מחודשים"), ובו הוראות המתייחסות לשיפוץ ולהסבה של מדי מים. תקן זה נועד להבטיח שמדי מים העוברים שיפוץ או הסבה לא יחרגו מדרישות התקן הישראלי למדי מים (ת"י 63). התקן אמור לכלול הנחיות יצרן לגבי חלקי החילוף והמכלולים שיש להשתמש בעת ביצוע עבודות שיפוץ והסבה (יצוין כי הנחיות יצרן טרם צורפו לתקן). תקן מדי מים מחודשים הוא תקן וולונטרי אך בכוונת נציבות המים להוציא הנחיות למבדקות ולחייבן לפעול לפיהן. עם קבלת התקן, לא שיפוץ והסבה של מדי מים ייעשה תוך שימוש ב

מן הנתונים המצויים בידי רשות ההגבלים העסקיים עולה כי נתח השוק של ארד באספקת שירותי שיפוץ והסבות למדי מים ביתיים (לאחר עסקת המיזוג) עומד על כ-58%.

3.2. שוק אספקת חלקי חילוף למדי מים ביתיים

שיפוץ מדי מים מחייב החלפת חלק אחד או יותר מחלקי המכלול הפנימי של מד המים. השיפוצים מתבצעים בעיקר בעת תקלה או במסגרת הבדיקה והכיל התקופתיים המוגדרים בתקנות מדידת מים.

חלקי החילוף נרכשים על ידי המבדקות המורשות לצורך ביצוע עבודות השיפוץ. מבחינה טכנית, יש הכרח להשתמש ברוב חלקי החילוף של יצרן המכלול המקורי לצורך שיפוץ מד המים (למעט ככל שמדובר בחלפים שאינם ייחודיים כגון גומיות וכד', בהם ניתן להשתמש גם מיצרנים אחרים).

מן הנתונים המצויים בידי רשות ההגבלים העסקיים עולה כי נתח השוק של ארד בשוק אספקת חלקי חילוף למדי מים ביתיים (לאחר עסקת המיזוג) עומד על כ-60%. בנוסף לארד פועלת בשוק זה גם מדי ורד.

יצוין כי ככל שארד תשמר את מעמדה בשוק אספקת מדי המים, יישמר מעמדה אף בשוק אספקת חלקי החילוף למדי המים הביתיים, שכן כפי שצוין לעיל קיים הכרח להשתמש בעיקר בחלקי החילוף של יצרן המכלול המקורי. יתר על כן - אם תממש נציבות המים את כוונתה ותוציא הנחיות מחייבות למבדקות המורשות לפעול בעת רכישת חלקי החילוף בהתאם להוראות יצרן מד המים, צפוי להתחזק מעמדה של ארד אף יותר.

4.2. שוק אספקת מכלולים למדי מים ביתיים

הסבת מד מים משמעה החלפת כל המכלול הפנימי של מד המים במכלול חדש תוך השארת הגוף החיצוני, היציקה. הסבת מד המים מתבצעת ע"י מבדקה בעת הצורך בין אם במסגרת הבדיקה

והכיוול התקופתי ובין אם בעת תקלה. לצורך ביצוע ההסבה רוכשות המבדקות מכלולים מיצרניות ויבואניות מדי המים.

מנתונים שהתקבלו בידי רשות ההגבלים העסקיים עולה כי בעת ביצוע הסבות של מדי מים בקוטר $\frac{3}{4}$ צול - המהווים עיקר ממכירות מדי המים הביתיים - ניתן לשלב בין גוף חיצוני של מד המים של יצרן אחד לבין מנגנון פנימי של יצרן אחר. השילוב כרוך בביצוע מעט התאמות נוספות. אולם, התקן למדי מים מחודשים (שפורסם לאחרונה) קובע כי יש לבצע הסבות באופן שתישמר ההתאמה בין רכיביו של מד המים, כפי שתוכננו על ידי היצרן, היינו - התקן מחייב לעשות שימוש במכלול מתוצרת היצרן המקורי של מד המים. כל שילוב בין מכלול מתוצרת יצרן אחד לגוף חיצוני מתוצרת יצרן אחר משמעו - דגם "חדש" אותו יש לאשר במעבדה מאושרת.⁶ האישור יינתן לאחר בדיקה כי הדגם החדש עומד בכל בדיקות התקן הישראלי ת"י 63 בשינויים ובתוספות מסוימים המוגדרים בתקן למדי מים מחודשים. האישור אינו גורף ויינתן רק למבדקה המבקשת והנושאת בעלויות הכרוכות בכך.

מן הנתונים המצויים בידי רשות ההגבלים העסקיים עולה כי נתח השוק של ארד בשוק אספקת מכלולים למדי מים ביתיים עומד על למעלה מ-65%. בנוסף לארד פועלת בשוק זה גם מדי ורד.

בדומה לנעשה בשוק אספקת חלקי חילוף למדי מים ביתיים - גם בשוק האספקה של מכלולים למדי מים ביתיים צפוי מעמדה של ארד להתחזק. אימוץ הוראות התקן למדי מים מחודשים ע"י המבדקות צפוי להגדיל את מכירות המכלולים מתוצרת ארד, שכן למעלה מ-85% ממדי המים המותקנים בישראל הם מתוצרת ארד; יתר על כן, בעקבות המיזוג נראה כי חלה ירידה במכירות של מדי ורד במידה רבה, שכן עובר למיזוג נהגה ארס לרכוש את רוב המכלולים ממדי ורד, וסביר להניח כי מצב דברים זה ישתנה.

3. המסגרת המשפטית והחשיבות שבהכרזה על ארד

סעיף 26(א) לחוק ההגבלים העסקיים קובע כי יראו כמונופולין:

"ריכוז של יותר ממחצית מכלל אספקת נכסים ומכלל רכישתם, או של יותר ממחצית מכלל מתן שירותים, או מכלל רכישתם, בידיו של אדם אחד (להלן - בעל המונופולין). על קיומו של מונופולין כאמור יכריז הממונה בהודעה ברשומות."

הבדיקה בענייננו מתמקדת בחברות המספקות מכלולים, חלקי חילוף ושירותי שיפוץ והסבות למדי מים בישראל. כפי שפורט לעיל, בשווקים אלה עולה חלקה של ארד - לאחר עסקת המיזוג - על מחצית.

השווקים נשוא ההכרזה מהווים - כאמור לעיל - שוקי המשך לשוק האספקה של מדי מים ביתיים. כוחה של ארד בשוק זה הינו ללא עוררין, ועניין זה משליך במישרין על כוחה בשוקי ההמשך נשוא דיונונו.⁷

כפי שצינתי בתחילת דבריי: במסגרת בחינת מיזוג ארד ארס נמצא כי המיזוג מעצים את כוחה של ארד בשווקים אלה. יתר על כן, ברשות ההגבלים העסקיים התקבלו כמה וכמה תלונות באשר להתנהגותה של ארד בתחומים הנדונים. על כן נקבע בתנאי המיזוג - בהסכמת ארד - כי לאחר המיזוג תוכרז ארד כבעלת מונופולין.

⁶ מעבדה מאושרת - מכון התקנים הישראלי וכל מי שאושר על ידי הממונה על התקנה על פי סעיף 12(א) של חוק התקנים, תשל"ג-1953 לבדוק את התאמת מדי-מים מחודשים לתקן ולתת תעודת בדיקה על כך.
⁷ Eastman Kodak Co. v. Image Technical Service, 504 U.S. 451 (1992)

בין לבין הגישה ארד לבית הדין להגבלים עסקיים בקשה לאישור הסדר כובל, במסגרתה מתבקש בית הדין לאשר הסכם פשרה בינה לבין מדי ורד, שמשמעו הפסקת פעילותה של מדי ורד בתחום מדי המים (ה"ע 8008/03). הדיון בבקשת ארד טרם החל, אך אם אכן ייעתר בית הדין לבקשת ארד, אין ספק כי כוחה של ארד בשווקים נשוא ההכרזה יהיה ללא עוררין: נכון לעתה מדי ורד היא המתחרה היחיד של ארד בשוקי האספקה של מדי מים הביתיים, אספקת המנגנונים למדי מים ביתיים ואספקת חלקי חילוף למדי מים ביתיים. בשוק ההסבות והשיפוצים של מדי מים ביתיים מהווה מדי ורד מתחרה מרכזי לארד. בהתאם, קיים סיכוי כי ארד תהפוך לבעלת מונופולין של 100% בשוק אספקת המכלולים וחלקי החילוף למדי מים ביתיים. גם בשל כך ראיתי לנכון להכריז כבר כעת על ארד כעל בעלת מונופולין.

4. סוף דבר

בתוקף סמכותי לפי סעיף 26 (א) לחוק ההגבלים העסקיים, אני מכריז כי חברת ארד היא בעלת מונופולין בשלושה שווקים בתחומי מדינת ישראל: אספקת חלקי חילוף למדי מים ביתיים; אספקת מכלולים למדי מים ביתיים; ואספקת שירותי שיפוץ והסבות למדי מים ביתיים.

הכרזה זו מעגנת ומביאה לידיעת הרבים את נורמות ההתנהגות בהן מחויבת החברה והיא אף מהווה לחברת ארד תמרור אזהרה לעתיד לבוא.

החלטתי זו תימסר לחברת ארד ודבר קיומה יפורסם ברשומות. בהתאם לסמכותי לפי סעיף 43 (ב) לחוק, אני גם מורה על פרסום דבר קיום ההכרזה בשני עיתונים יומיים.

כאמור בסעיף 43(ה) לחוק תהווה הכרזה זו ראיה לכאורה לנכונות האמור בה בכל הליך משפטי.

ד"ר שטרום

הממונה על הגבלים עסקיים

ירושלים, א' כסלו, תשס"ד

26 נובמבר, 2003